

Тетяна Стамбульська,

аспірант,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Tetyana Stambulska,

Postgraduate Student,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)
tetyana.stambulska@pnu.edu.ua

УДК 372. 461: 371. 13
ББК 74. 580. 0

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

COMMUNICATION CULTURE AS A COMPONENT OF GENERAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS IN PRIMARY EDUCATION

У статті висвітлюються окремі аспекти проблеми формування культури мовлення майбутніх фахівців з початкової освіти, акцентовано увагу на культурі мовлення як складникові загальної культури педагога, висвітлюється місце культури мовлення в загальній культурі педагога, розглядається поняття «культура мовлення», її комунікативні ознаки. Мета статті – розкрити суть поняття «культура мовлення», дати характеристику комунікативних ознак мовлення. Методологічними засадами дослідження є застосування системного та комунікативно-діяльнісного підходу, які дають можливість виокремити сучасні лінгводидактичні засади вдосконалення мовної освіти майбутніх учителів початкових класів. Важливими складником загальної культури людини загалом, майбутнього вчителя початкових класів зокрема, є висока мовленнєва культура. Вивчення проблеми формування культури мовлення в майбутніх педагогів на сучасному етапі показало, що мовлення фахівця початкової освіти має бути багатим та різноманітним, виразним, естетичним, позбавленим лексичних штампів тощо.

Ключові слова: культура мовлення, загальна культура педагога, майбутній фахівець з початкової освіти.

In the article, the progressive aspects of communication culture creation of future specialists in primary education, attention to the culture of speech as a component of the teacher's general culture are highlighted; the place of speech in the general culture of the teacher is determined; the concept «communication culture» and its communication features are considered. The objective of the article is to reveal the essence of «speech culture» and to characterize the attributes of communicative speech. A systematic and communicative activity approach that makes it possible to distinguish modern linguodidactic principles improving language education of primary school pupils is a methodological principle of the research. Conclusions. So important component of the general culture of the person of the future elementary school teacher, first of all, is the high speech culture. Studies on the formation of high communication culture of future teachers at this stage showed that language norm is the main concept of communication culture. Non-normative speaking and accents are often the effect of negative impact of dialect environment on students. Thus, the main concepts are the following: communication culture, language standards and communication aspects of language. Improving students' culture of speaking is an essential component for creating professional and business aspects of future specialists.

Keywords: communication culture, teacher's general culture, future specialist in primary education.

В статье освещаются отдельные аспекты проблемы формирования культуры речи будущих специалистов в области начального образования, акцентировано внимание на культуре речи как составляющей общей культуры педагога, освещается место культуры речи в общей культуре педагога, рассматривается понятие «культура речи», ее коммуникативные признаки. Цель статьи – раскрыть сущность понятия «культура речи», дать характеристику коммуникативным признакам речи. Методологическими основами исследования является применение системного и коммуникативно-деятельностного подхода, позволяющие выделить современные лингводидактические основы совершенствования языкового образования будущих учителей начальных классов. Важной частью общей культуры человека, будущего учителя начальных классов в частности, является высокая речевая культура. Изучение проблемы формирования высокой культуры речи в будущих педагогов на современном этапе показало, что речь специалиста начального образования должна быть богатой и разнообразной, отчетливой, эстетической, лишенной лексических штампов и т.д.

Ключевые слова: культура речи, общая культура педагога, будущий специалист по начальному образованию.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Невід'ємною ознакою освіченої, усебічно розвиненої людини є висока культура мовлення, тобто вміння активно використовувати як знаряддя спілкування сучасну українську літературну мову з усіма багатствами виражальних засобів та властивими літературній мові нормами [6, с. 11]. Сьогодні сучасна система освіти й національна школа переживають процес фундаментальної перебудови, яка відбувається в умовах розвитку соціальних та культурних сфер життя суспільства, підвищується роль комунікації, що забезпечує взаєморозуміння й успішну взаємодію партнерів [2, с. 13], тому центральне місце в цьому процесі посідатиме робота з підвищення культури мовлення вчителя як фахівця з високою культурою. У такому контексті особливого значення набуває система підготовки педагогів, які мають наповнювати навчально-виховний процес культурними смислами та залучати до культурних цінностей своїх учнів [4, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Підготовка вчителів сучасної початкової школи є однією з актуальних проблем вищої освіти в Україні, тому формувати мовленнєву обізнаність школярів може тільки той учитель, який має високу культуру мовлення. Питання формування мовленнєвої культури особистості порушувало чимало дослідників: Н. Бабич, А. Богуш, С. Єрмоленко, Л. Мацько, М. Пентилюк, Л. Паламар, О. Сербенська, С. Шевчук та інші, однак питання щодо визначення місця мовленнєвої культури у складі загальнолюдської культури не знайшло достатнього висвітлення в науці.

Формування мети статті. Мета статті полягає в з'ясуванні місця культури мовлення у складі загальної культури майбутнього фахівця з початкової освіти, розкритті поняття «культура мовлення», характеристики комунікативних ознак мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасний учитель повинен мати високу особистісну культуру, яка передусім виявляється в його мовленнєвій культурі. Культура поведінки фахівця з початкової освіти, його мовленнєва культура впливають на формування особистості учня. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії повинен демонструвати високу культуру свого мовлення, адже вона є складником загальної культури педагога.

Учитель завжди повинен бути належним прикладом для вихованців, а тому мати високу культуру, зокрема мовленнєву, адже з особою вчителя, його загальною культурою проходить процес формування нової особистості – дитини, учня, який бере все від свого наставника. Учитель – головна особа в управлінні педагогічним процесом, а від того, який педагог прийде в навчальний заклад, залежить якість громадянської освіти [8, с. 273].

Культура – це матеріалізований вияв духовності народу, адже адекватно описати дух і культуру народу можна лише рідною для нього мовою. Отже, мова нації та її культура є взаємозалежним органічним цілим. Розвиток культури починається з розвитку мовлення [3, с. 51]. Тому беззаперечно можемо стверджувати, що в загальній культурі педагога чільне місце посідає культура мовлення.

Згідно з позицією В. Пасинок, культура мовлення тлумачиться з голістичних позицій, тобто розглядається цілісно, як система наукових знань та практичних навичок, оволодіння якими забезпечує ефективність комунікативного впливу мовця на адресата – індивідуального або колективного [5, с. 8].

Реалізація навчально-виховної взаємодії, педагогічного впливу педагога на інших суб'єктів спілкування здійснюється за допомогою мовлення, тому його специфіка істотно впливає на ефективність комунікативного процесу. Понад те, мова вчителя для молодих людей, особливо учнівської молоді, є певним зразком комунікативної дії, яку вони часто усвідомлено чи неусвідомлено починають копіювати. Через це сформованість культури мовлення є важливим показником загальної культури та професіоналізму педагога. Ми схилиємося до думки й твердження науковців щодо основних комунікативних ознак мовлення, (йдеться про правильність, чистоту, змістовність, доречність, послідовність, точність мовлення тощо), та вважаємо, що мовлення фахівця початкової освіти, окрім цього, має бути багатим та різноманітним, виразним, естетичним, позбавленим лексичних штампів.

Виразність є ознакою культури мови всіх стилів, досягається вона точністю слів і логічністю викладу, формується художніми засобами й стилістичними фігурами, комбінуванням слів, що мають переносні значення. Що стосується багатства та різноманітності мови, то вони характеризуються наявністю неоднорідних за значенням, змістом чи формою слів, таке мовлення вчителя стимулюватиме увагу учня.

Що ж до естетичності мовлення, то варто зазначити, що цей показник культури мовлення спирається на всі інші комунікативні ознаки. Естетичність мовлення – це його естетична привабливість, наявність образних виразів, доречних фразеологічних зворотів, цитат; поєднання вербальних та невербальних засобів спілкування [1, с. 36]. Тому формуючи культуру мовлення учнів початкових класів, педагог повинен дбати про чистоту мовлення, звертати увагу школярів на виразність, правильність, логічність мовлення, вміння користуватися мовностилістичними засобами, бачити красу живого народного слова та водночас уникати помилок, пов'язаних з негативним впливом просторічної, діалектної лексики, жаргонізмів, суржику тощо [3, с. 52].

У лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців з початкової освіти реалізуються комунікативно-діяльнісний, особистісно-прагматичний, системно-синергетичний, культурологічний, функційно-стилістичний підходи, які сприяють не лише успішній соціалізації молодих учителів у педагогічному середовищі, але й їх особистісному розвитку та самоствердженні, оскільки мистецтво спілкування, публічного виступу, висока культура мовлення відіграють винятково важливу роль у вчительській професії [7, с. 373].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, вдосконалення культури мовлення майбутніх фахівців з початкової освіти є невід'ємною частиною формування професійних і ділових якостей майбутнього спеціаліста, органічною потребою національного виховання фахівців освітньої галузі та суспільства загалом. Необхідною умовою високої мовленнєвої культури особистості є дотримання норм, що стосуються насамперед усного мовлення, яке повинно бути позбавленим від лексичних штампів; найважливішими якостями мовлення майбутніх фахівців є правильність, чистота, змістовність, доречність, послідовність, точність, різноманітність, виразність та естетичність мовлення.

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика / А. М. Богуш. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 228 с.
2. Калмикова Л. О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс: навч.-метод. посіб. / Л. О. Калмикова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 384 с.
3. Кардаш І. М. Мовленнєва культура як складова загальної культури майбутнього фахівця дошкільної освіти / І. М. Кардаш // Науковий вісник МНУ імені О. Сухомлинського. – 2004. – С. 50 – 53
4. Ліннік О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія / О. О. Ліннік. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 304 с.
5. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення: навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 228с.
6. Пентиліук М. І. Ділове спілкування та культура мовлення: Навч. Посіб. / М. І. Пентиліук, І. І. Маруніч, І. В. Гайдаєнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 224 с.
7. Філінюк В. А. Наповнення народознавчим матеріалом змісту лінгводидактичних дисциплін у підготовці вчителя початкової школи / В. А. Філінюк // Педагогічний дискурс. – Випуск 13. – 2012. – С. 372–375.
8. Чепіль М. «... яка молодь, таке й майбутнє народу». Іван Франко про освіту та виховання / Марія Чепіль, Роман Вишнівський. Монографія. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 420 с.

Reference

1. Bohush A. M. Doshkilna lnhvodydaktyka: teoriya i praktyka / A. M. Bohush. – Zaporizhzhya : Prosvita, 2000. – 228 s.
2. Kalmykova L. O. Formuvannya u ditey starshoho doshkilnogo viku movlennyevoyi diyalnosti: diahnostryko-rozvyvalnyy kompleks: navch.-metod. posib. / L. O. Kalmykova. – K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2016. – 384 s.
3. Kardash I. M. Movlennyeva kultura yak skladova zahalnoyi kultury maybutnoho fakhivtsya doshkilnoyi osvity / I. M. Kardash // Naukovyy visnyk MNU imeni O . Sukhomlyns'koho. – 2004. – S. 50 – 53
4. Linnik O. O. Maybutniy uchytel yak sub'yekt pedahohichnoyi vzayemodiyi: pidhotovka do spivrobitnytstva z molodshymy shkolyaramy: monohrafiya / O. O. Linnik. – K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2014. – 304 s.
5. Pasynok V. H. Osnovy kultury movlennya: navch. posib. / V. H. Pasynok. – KH.: KHNU imeni V. N. Karazina, 2011. – 228s.
6. Pentylyuk M. I. Dilove spilkuvannya ta kultura movlennya: Navch. Posib. / M. I. Pentylyuk, I. I. Marunych, I. V. Haydayenko. – K.: Tsentr navchalnoyi literatury, 2010. – 224 s.
7. Filinyuk V. A. Napovnennya narodoznavchym materialom zmistu lnhvodydaktychnykh dystsyplin u pidhotovtsi vchytelya pochatkovoyi shkoly / V. A. Filinyuk // Pedahohichnyy dyskurs. – Vypusk 13. – 2012. – С. 372–375.
8. Chepil M. «... yaka molod, take y maybutnye narodu». Ivan Franko pro osvitu ta vykhovannya / Mariya Chepil, Roman Vyshnivskyy. Monohrafiya. – K. : Vydavnychy Dim «Slovo», 2016. – 420 s.

Рецензент: Г.В. Білавич, доктор педагогічних наук, доцент.

